

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΕΙΟΣ Α'

30 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1877

ΤΕΥΧΟΣ 1

ΠΕΡΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Ἀναγνοὺς ἐσχάτως ἅτι Σύλλογοι ἐν Ἀθήναις ἐξέδωκαν πράξεις ζωηρῶς συνιστώσας τὴν ἰδρυσιν Ἑλληνικοῦ Θεάτρου, ὅτι ἄνωγες ἐφημερίδες ἐξέφρασαν δισταγμοὺς περὶ τοῦ ἐγκαίρου καὶ τοῦ κατορθωτοῦ τῶν εὐχῶν, αἷτινες διεδηλώθησαν, δὲν νομίζω ἄσκοπον ὀλίγας λέξεις νὰ εἰπῶ διὰ τοῦ περιοδικοῦ τούτου, ὡς ἤθελον τὰς εἰπεῖ εἰς τὸν Σύλλογον, ἐν ἡμῇ παρών. Μὴ δέ τις τῶν ἐντευζομένων τῷ τεύχει τούτῳ ἀπορρίψη αὐτὸ, ὑπολαβὼν ὅτι εἰς ἀντικείμενον ἐπιτόλαιον καὶ μὴ σπουδαῖον ἐπικαλοῦμαι τὴν προσοχὴν του. Τὸ κατ' ἐμὲ, εἰ καὶ ἐλεγχθῶ ἀτόπως κρίνων, φρονῶ ὁμῶς, ὡς ἐφρόνησα πάντοτε, ὅτι τὸ θέατρον εἶναι ἐν τῶν σπουδαιωτάτων καταστημάτων διὰ τὴν ἐθνικὴν πρόοδον, τὰ πρωτεῖα εἰς μόνον τὸ Πανεπιστημεῖον παραχωροῦν.

Ἄν τὰ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα πλουτίζωσι διὰ γνώσεων τὸν νοῦν τῶν παίδων καὶ τῶν νεανιῶν, τὸ θέατρον (ἐννοεῖται δ' ὅτι περὶ μόνου τοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου ὁμιλῶ) εἶναι τὸ διδασκαλεῖον τῶν κῦζημένων. Ὡς θεωρητικῶς ἡ Ἀκαδημία, οὕτω καλλιιεργεῖ πρακτικῶς, καὶ καλλιτεχνικῶς ἀναπτύσσει τοῦτο τὴν γλῶσσαν, διδάσκει τερπνῶς καὶ ἀπόνως, ἐξευγενίζει τὰ αἰσθητά καὶ ἐξάγει τὴν διάνοιαν εἰς ὕψος ποιήσεως, καὶ, ὅταν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν κλήσιν του, εἶναι ἐν τῶν ἰσχυρωτέρων ὀργάνων τῆς ἐθνικῆς δόξης, καὶ αὐτῆς τῆς διαδόσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ δραματικὴ τέχνη ἐστὶ τὸ κορύφωμα τῆς ποιήσεως καὶ ἐν γένει τῆς φιλολογίας, ἡ ἀνωτάτη ἀπόδειξις τῆς ἐν τῷ πολιτισμῷ ὀριμότητος τῶν ἐθνῶν, καὶ τὸ λαμπρότατον τῆς φιλολογικῆς αὐτῶν εὐκλείας ἐγκαύχημα. Ἐθνη βάρβαρα δράμα δὲν ἔχουσιν, οὐδὲ βλαστάνει ὁ ἀγλαὸς αὐτοῦ καρπός, εἰμὴ ἐν ἡλικίᾳ ὀριμότητος τῶν ἐξευγενισμένων λαῶν. Ἄν ἡ Ἰλιάς ἐψάλη ἐπὶ τῶν Τρωϊκῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς μεγάλης ἀκμῆς τῆς Ἑλλάδος μόνον ἐφύχσαν τὰ δραματικὰ

αὐτῆς ἀριστουργήματα, ἐπὶ τῆς Ἐλισάβετ ἐποίησεν ὁ Σαίξσπεϊρος, περὶ τοῦ χρόνου Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' ἀνέτειλεν ἡ ἀθάνατος δραματικὴ τριάς ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ Παρνασσοῦ, καὶ ὁ Σίλλερ καὶ Γαίτης ἦσαν ὡς ἀνωτάτη εὐφροσύνη τῆς θέσεως ἦν, πρωταγωνιστοῦσα ἐν φιλοσοφίᾳ, κατελάμβανεν ἡ Γερμανία καὶ εἰς τὸ πολιτικὸν προσκήνιον τῆς Εὐρώπης. Διὰ τοῦτο οἱ μεγάλοι δραματικοὶ ποιηταὶ θεωροῦνται ὡς οὐχ ἦττον συντελοῦντες εἰς τὴν δόξαν τῶν παραγχομένων αὐτοῦ ἐθνῶν, ἢ οἱ μέγιστοι τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἡρώων αὐτῶν. Αἱ Ἀθηναὶ σεμνύνονται οὐχ ἦττον διὰ τὸν Αἰσχύλον καὶ Σοφοκλῆν παρὰ διὰ τὸν Θεμιστοκλῆν καὶ τὸν Μιλτιάδην τῶν, καὶ πολλοὶ μετὰ θεωμασμοῦ ὀνομάζουσι τὸν Σαίξσπεϊρον ἢ τὸν Γαίτην, ὅτινες ἀγνοοῦσιν ἐπισήμων στρατηγῶν ἢ ὑπουργῶν τῶν δύο ἐθνῶν τὰ ὀνόματα.

Αἱ ἡμεῖς δὲ ἰδίως τὸ θέατρον παρίσταται καὶ ὑπὸ ἰδιαιτέραν, τὴν φιλοτιμίαν ἡμῶν ἔτι μάλλον θίγουσαν ἐποψίν. Τὸ θέατρον δύναται νὰ θεωρηθῆ, καὶ ἐθεωρήθη πάντοτε, ὡς ἡ ἀνωτάτη τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας ποιητικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἐφεύρεσις· αἱ Ἀθηναὶ ἦσαν ἡ κοιτὴς αὐτοῦ, καὶ πατὴρ αὐτοῦ ἦτον ὁ Θεσπις· διότι τ' ἀτελῆ Ἰνδικὰ ἢ ἄλλων Ἀσιανῶν ἐθνῶν δοκίμια οὔτε ἀξία ὑπῆρξαν ἵνα ἐμβλέψῃ εἰς αὐτὰ σπουδαίως ἢ ἰστορίᾳ τῆς τέχνης, οὔτε περαιτέρω ἀνεπτύχθησαν, καὶ βέβαιον δὲν εἶναι ὅτι δὲν ἐφύησαν καὶ αὐτὰ κατ' ἀντανάκλασιν τοῦ φιλολογικοῦ τῆς Ἑλλάδος ἡλίου.

Ἡ Εὐρώπη, ὅτε ἐπεκρότησεν εἰς ἡμῶν τὴν ἀνάστασιν, περιέμενεν, ἴσως μετ' ἀνοπομονησίης ὑπερβαίνουσης τὰ ὅρια τοῦ δικαίου, νὰ ἰδῆ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἀνεγειρομένην εἰς πᾶσαν αὐτῆς τὴν τότε λαμπρότητα, καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας ἐλευθέρως ἐνόμιζεν ὅτι δικαιούται νὰ ἰδῆ ἀναφύμενα πάντα τὰ ἀνθρ. τῆς διανοίας ὅσα κατηγλάισαν αὐτὰς ἄλλοτε. Ἠπατήθη ἡ Εὐρώπη, καὶ πρέπει ἡμεῖς ἀταράχως νὰ τὸ ὁμολογῶμεν, ἢ μάλλον ἡ τιμὴ καὶ τὸ συμφέρον ἡμῶν δὲν ἀπαιτεῖ νὰ προσπαθῶμεν ἐν πᾶσι καὶ πάντοτε νὰ ποδεικνύωμεν ὅτι δὲν εἴμεθα κατώτεροι τῶν προσδοκιῶν τῶν φίλων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ὅτι οὐδενὸς φειδόμεθα ὅπως μὴ κατακόληθῶμεν ὑπὸ τὸ μέγα ὄνομα, ὃ οἱ πράγματοι ἡμῶν μᾶς ἐκληροδότησαν; Ἄν δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ παραγάγωμεν ἀριστουργήματα ὡς ἐκείνων, δὲν πρέπει καὶ ν' ἀνεχθῶμεν νὰ καταγινώσθῃ ἡμῶν ἡ ἀβελτηρία καὶ βαρβαρότης ὅτι οὐδὲ νὰ ἐκτιμήσωμεν αὐτὰ ἐσμέν τοῦ λοιποῦ ἱκανοί, οὐδ' ἐπὶ τὰ ἐνδοξὰ ἐκεῖνα ἔχγη νὰ βαδίσωμεν τολμῶμεν ἢ φιλοτιμούμεθα; Τὴν λαμπρὰν ἡμῶν παρακταθήκην παρέλαβον καὶ ἐκαλλιέργησαν ἄλλα ἔθνη πρὸς ἰδίαν αὐτῶν εὐκλειαν, καὶ ἡμεῖς θὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τοσοῦτον ἐξεπέσαμεν, ὥστε οὐδὲ μεριμνῶμεν καὶ δι' αὐτήν;

Ἡ ἠθικὴ σχέσις τοῦ θεάτρου μετὰ τῶν δημοσίων ἡθῶν καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς διανοίας δὲν δύναται ν' ἀμφισβητηθῆ. Κοινωνία διεφθαρμένη, ταπεινὴν ἔχουσα τὴν διάνοισιν καὶ ἐξηχρειωμένα τὰ ἔθνη, ἐκφυλίζει τὴν δραματικὴν μοῦσαν εἰς δούλην τῶν ἰδίων ὀρέξεων, καὶ τ' ἀνάπαλιν, σκηνὴ εὐγενῶς σεμνὴ ἢ κακῶς ἡθελος καὶ ἐκδεδιητημένη, συγτελεῖ εἰς τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον

των ἢ ἐπὶ τὸ χεῖρον διάπλασιν τοῦ νοῦς καὶ τῆς καρδίας τοῦ ἔθνους. Ἦν οὖν, οὐχὶ εἰς ἕτην καθῆκον ὑπεῖκουσα, ἀλλ' ὑπὸ τῆς τέρψεως δελεαζομένη, συρρέει προθύμως ἢ κοινωνίᾳ εἰς τὸ μέγα τοῦ θεάτρου διδασκαλεῖον καὶ ἐκεῖ ὁ ποιητὴς πᾶσαν τὴν γοητικὴν γλῶσσης ἀναρμογίαν, ποικίλης σκηνογραφίας, ἐπιτηδείου ὑποκρίσεως, πάσας τὰς τέχνας ὅσαι ἐπενεργούσιν ἐπὶ τοῦ νοῦς ἢ ἐπὶ τῶν κινήσεων εἰς ἐπικουρίαν ἐπικαλούμενος, ἄγει καὶ φέρει κατὰ τὸ δοκοῦν τὰς ψυχὰς, καὶ ἐπειδὴ τέρπει, διὰ τοῦτο διδάσκει ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον καὶ πείθει ὑπὲρ τὸν ἱεροκῆρυκα. Διὰ τοῦτο, εἰρήσθω ἐνταῦθα, μεγίστη ἐστὶν ἡ εὐθύνη τοῦ δραματοουργοῦ καὶ τῶν ἀναβιβάζοντων τὰ ἔργα αὐτοῦ εἰς τὴν σκηνήν, καὶ ἀνάλογος τῆς ἐπιφάνειας ἦν ταῦτα ἀναγκαίως ἐξασκούμεν ἐπὶ τοῦ δημοσίου φρονήματος.

Εἰς τὸν ἐξευγενισμὸν δὲ τῆς γλώσσης τὸ δράμα ἐπενεργεῖ, διότι ἐν αὐτῷ ἡ γλῶσσα οφείλει νὰ ἐκφράξῃ ἐντέχνως τὰς εὐγενεστάτας διανοίας, εἰς ἐπήκουον καὶ τῶν ἐκπαιδευομένων ἐξ ἧν ἀκούουσι, καὶ συγχρόνως τῶν δυναμένων ὑπερτάτως περὶ αὐτῶν νὰ κρίνωσι, νὰ καταδικάζωσι τὰ ἀδόκιμα, καὶ νὰ ἐπικρατῶσι τοῖς ἐπαινετοῖς· καὶ εἶναι ἢ ἀπὸ σκηνῆς παράστασις δράματος ὁ ἀριστος τῶν διαγωνισμῶν, κριτὴς ἔχων οὐδὲ πρὸς χάριν οὐδὲ κατ' ἀντιπάθειαν ἀποφαينوμένους, καὶ ἡ εὐχερέστατη μύησις τῶν ἀπαιδευτῶν εἰς τὰς ποιητικὰς καλλουὰς καὶ εἰς τὴν γλωσσικὴν καθαρότητα.

Ὅτι δὲ εἰς τὴν διατήρησιν καὶ διάδοσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπου οὗτος ἐκλείπει ἢ ἀπειλεῖται, ὑπὲρ τι καὶ ἄλλο συμβάλλεται τὸ ἑλληνικὸν θέατρον, οὐδεὶς θέλει ἀμφισβητήσῃ. Οἱ γλοκεῖς ἑλληνικοὶ φθόγγοι ἀπὸ σκηνῆς ἀπαγγελλόμενοι, τὸ ἑλληνικὸν φρόνημα, ἐπὶ τῶν πτερύγων φερόμενον τῆς ποιήσεως, θέλουσι πολὺ ἰσχυρώτερον ἐλκύει τὰς καρδίας πρὸς τὴν κοινὴν ἐστίαν τῶν Ἑλληνίδων μουσῶν παρὰ πᾶσαν ἀξίωσιν ἐπιβεβλημένης ὑπεροχῆς. Τὸ γαλλικὸν δράμα, καὶ ἐν γένει ὁ γαλλικὸς Παρνασσὸς οὐχ ἦττον ἢ τὰ γαλλικὰ ὄπλα συνετέλεσαν εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς γῆς ὑπὸ τῆς γαλλικῆς γλώσσης.

Ἄλλ' ἴσως τις εἰπῆ. Ταῦτα μὲν ὀρθὰ, καὶ περιττὴ αὐτῶν ἡ ἀπόδειξις, ἀλλ' ὁ τρόπος ὑπάρξεως ἑλληνικοῦ θεάτρου, οὗτος πρέπει νὰ μᾶς δειχθῆ. Καὶ πρὸ πάντων, πῶς νὰ ἔχωμεν θέατρον, ὅταν δὲν ἔχωμεν δράματα; Ἄν αὕτη εἶναι ἡ δυσκολία, ἡ ἐρώτησις μοὶ φαίνεται πολὺ μᾶλλον ὅτι πρέπει νὰ τεθῆ ἀντιστρόφως. Πῶς νὰ ἔχωμεν δράματα, ὅταν δὲν ἔχωμεν θέατρον; Τὸ δράμα εἶναι τὸ ἀσυγκρίτως δυσκολώτερον εἶδος τῆς φιλολογίας. Δράμα ἐκ τοῦ προχείρου δὲν γράφεται· ἀπαιτεῖ μελέτας, συνδυασμοὺς, ἐπιπόνον ἐργασίαν, ὡς πᾶν ἄλλο ἀρτίον τεχνουργημα· ἀπαιτεῖ μακρὸν χρόνον πρὸς συγγραφήν, ὅν ἔχη τὴν ἀξίωσιν μακρὸν χρόνον νὰ ζῆσῃ. Ἄλλὰ τίς ἐστὶ ὁ τοσούτον ἀρελῆς, ὅστις νὰ ἐπιδοθῆ σπουδῆς εἰς τὸν δυσχερέστατον ταῦτον τῆς ποιήσεως κλάδον, ἢ ἀποθῆθῃ εἰς μεγάλους ἀγῶνας, διότι διὰ μικρῶν οὐδὲν κατορθοῖ, καὶ γ' ἀφιέρωσθαι μέρος τῆς ζωῆς καὶ τῆς διανοίας του εἰς ἔργα

καταδεδικασμένα ἀπ' αὐτῆς τῆς γεννήσεώς των εἰς θάνατον, δι' ἄλλειψιν τῆς ἀτμοσφαιρας τῆς σκηνῆς, ἐν ἣ καὶ μόνῃ τὸ δράμα ζῆ, ἢ εἰς τι οὐχὶ ἐπιεικέστερον τοῦ θανάτου, τὴν στρέβλωσιν; Οὐδεὶς περισσοτέρῳ ἐμοῦ ἀποδίδωσι δικαιοσύνην εἰς τοὺς ἀξιαγύστους ἀγῶνας οὓς ἐν μέσῳ καὶ ἀπέγκνυτε τῆς πανταχούθεν ἀδιαφορίας καταβάλλουσι μετ' ἀκαταγωνίστου γενναϊότητος διάφοροι ἡμῶν ἠθοποιοὶ καὶ θεατρικῶν θιάσων ὀργανισταί, καὶ τινες μετ' ἀποτελεσματικῶν ὑπερβαίνοντων ὅ,τι δικαίως ἠδύνατο νὰ προσδοκᾶται παρ' αὐτῶν ἀναλόγως τῶν περιστάσεων πρὸς ἃς ἐπάλλαιον. Ἄλλ' ὡς εἰς πᾶσαν τέχνην, οὕτω καὶ εἰς τὴν τοῦ ἠθοποιοῦ, πλὴν τῆς φύσεως, ἣτις εἶναι θεόδοτος, ἀπαιτεῖται καὶ ἐμπειρία, ἣτις προσκτάται καὶ εὐκολώτερον δὲν εἶναι νὰ παραχθῆ αὐτοδίδακτος Ριστόρη ἢ Τάλμας, παρὰ Πραξιτέλεις ἢ Ἀπελλεῖς νὰ μορφωθῶσιν ἄνευ τεχνικῆς χειραγωγίας, καὶ ὑπὸ μόνῃς τῆς μεγαλοφυΐας αὐτῶν ἐμπνεόμενοι. Θέλομεν λοιπὸν νὰ ἔχωμεν δραματικὴν φιλολογίαν, πρέπει ν' ἀποκτήσωμεν σκηνὴν καὶ ἠθοποιούς. Καὶ ἵνα μὴ τις ἀντιτάξῃ τὸν πλημμυλῆ κύκλον, σπεύδω νὰ προσθέσω ὅτι καὶ ἤδη εἰς πρωτότυπα ἔργα οἷα δῆποτε, καὶ πρὸ πάντων εἰς μεταφράσεις ἐκ παντοίων γλωσσῶν κεκτῆμεθα δράματα εἰς ἑκατοντάδας, ἴσως εἰς χιλιάδας ἀριθμούμενα, καὶ ἕκαστην σκηνὴν καταρτισθῆ, μῆνες δὲν θὰ παρέλθωσι, καὶ θὰ ἔχωμεν κατακλυσμὸν ἐκ τῶν δευτέρων, καὶ, πολὺ φοβοῦμαι, καὶ ἐκ τῶν πρώτων.

Ἔστω λοιπὸν ἀλλὰ σκηνὴ νὰ καταρτισθῆ, τοῦτο ἐστὶν ἡ ἀληθὴς δυσκολία, καὶ περὶ τούτου μάλιστα πρόκειται. Ἡ δὲ δυσκολία εἰς τί συνίσταται; Εἰς τὸ ὅτι ἡ δικτῆρησις θεάτρου Ἑλληνικοῦ, ὅπως οὖν ἀξιοπρεποῦς καὶ ἀνταποκρινομένου εἰς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, ἀπαιτεῖ δαπάνας, καὶ αὗται ἐλλείπουσιν.

Ἐνταῦθα ἴσως πρὸ πάντων θὰ ἐδύνατο νὰ ἐρωτηθῆ: ἀλλ' ἡ τοῦ γαλλικοῦ, ἀλλ' ἡ τοῦ ἰταλικοῦ θεάτρου δικτῆρησις δὲν ἀπαιτεῖ δαπάνας; Πῶς λοιπὸν ἐκεῖνα ὑπάρχουσιν; Ὑπάρχουσιν, ἔσται ἡ ἀπάντησις, διὰ χορηγίας κυβερνητικῆς, καὶ θὰ ἐναυάγουν ἄνευ αὐτῆς. Ἄλλ' ἂν, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, τὸ ἐθνικὸν θεάτρον συντελεῖ εἰς τῆς Ἑλλάδος τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν καὶ τὴν εὐκλείαν, διατί ἡ κυβέρνησις, διατί ἡ Βουλὴ τὴν χορηγίαν τούτην δὲν θὰ δώσωσιν εἰς τὸ ἐθνικὸν θεάτρον μᾶλλον παρὰ εἰς τὸ ξένον; Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι θὰ τὴν δώσῃ ἡ παροῦσα ἢ ἄλλη Βουλὴ ἢ Κυβέρνησις. Τίς ὁμῶς ἢ ἐγγύσις ὅτι θέλει πράξει τὸ αὐτὸ καὶ ἡ μετ' αὐτὴν καὶ αἱ ἄλλαι ἐπόμεναι; ὅτι δὲν θέλουσιν ἐπιμένει ὑποστηρίζουσαι τὰ ξένα θεάτρα, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ταῦτα εἰσι διασκεδαστικώτερα, καὶ ὅτι τὸ θεάτρον κυρίως ἐστὶ πρὸς διασκεδάσιν, ὅτι τέλος τὸ ξένον θεάτρον εἶναι ἀνγκυκαῖον εἰς τὰς Ἀθήνας τοῦλάχιστον διὰ τοὺς ξένους οἵτινες ἐπιδημοῦσιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν; Ὅτι τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐντελῶς ἀποκρούομεν, περιττὸν νὰ τὸ ἀναπτύξωμεν μετὰ τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα. Ἡ ἐποῦς τῆς μόνῃς διασκεδάσεως εἶναι πάντῃ ταπεινὴ, καὶ ὀλίγον ἀξία τῆς προνοίας καὶ δαπάνης τοῦ δημοσίου. Οὐχὶ τοῦ θεάτρου ὁ σκοπὸς ἐστὶν ἀνώτερος, ἐστὶν ἡ

διὰ τῆς διασκεδάσεως προαγωγή τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς, καὶ τῆς φιλολογικῆς δόξης τῆς Ἑλλάδος. Ἄν δὲ τὸ ἐλληνικὸν θέατρον δὲν φαίνεται εἰς τινὲς διασκεδαστικόν, τοῦτο προσέχεται πρῶτον ἐξ ἐλλείψεων τῆς ἀνατροφῆς αὐτῶν, δεύτερον ἐκ τῆς μεγάλης τῶν παραστάσεων ἀτελείας, ἣν αὐτῇ ἢ σύστασις τοῦ θεάτρου πρέπει νὰ ἔχη ὡς πρῶτον πρόβλημα νὰ διορθώσῃ. Ὡς πρὸς τοὺς ξένους δὲ τέλος, καὶ ἂν παραδεχθῶ τὴν ἀνάγκην φιλοφροσύνης τοσοῦτον ὑπερβολικῆς πρὸς αὐτοὺς, ὥστε εἰς τὴν διασκεδασιν αὐτῶν νὰ πρέπῃ νὰ θυσιασθῇ σπουδαῖον ἐθνικὸν συμφέρον, οὐδὲως δισταζῶ νὰ εἰπῶ ὅτι τῶν ξένων παραστάσεων, ἁποίας ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν αὐτὰς, οὐδέ πρὸς τὰς τριττευούσας τῶν ἐν Εὐρώπῃ συγκρινομένων, θέλουσιν ἀσυγκρίτως προτιμᾶται τὰς Ἑλληνικάς, ἂν εἶναι ὁπωσθεὺν φερηταί, εὐχκριτούμενοι νὰ βλέπωσι τί παράγει ἡ Ἑλληνικὴ Μοῦσα, καὶ διὰ τίνων θεαμάτων ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀνατρέφεται ἐν ᾧ πολὺ φοβούμαι ὅτι ἐφελκόμεν ἐφ' ἡμᾶς αὐτοὺς τῶν ξένων τούτων τὴν χλεύην, ὅταν μὲς βλέπωσιν ἐνθουσιῶντας καὶ πολὺν ποιούμενος λόγον ὑπὲρ παραστάσεων, ὧν τὰς ἀνεκλόγους ἀπαντᾷ τις ἐν Εὐρώπῃ εἰς παραπήγμικα τριόδων καὶ πανηγύρεων.

Ἄλλ' ἐνθυμούμαι Αἰσώπειον μῦθον ὅστις μὲς διδάσκει ὅτι ἀσφαλέστερον βοηθούμεθα, ὅταν δὲν περιμένωμεν ἐκ ξένου βοηθείας. Καίτοι δὲ φρονῶν ὅτι καθῆκον καὶ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Βουλῆς εἶναι, νὰ συνδράμωσιν ὅσον ἐνδέχεται γενναϊότερον τὸ ἐθνικὸν θέατρον, δὲν δισταζῶ ὅμως νὰ εἰπῶ ὅτι ἂν θέλωμεν τὴν ὑπέρβλην αὐτοῦ, πρέπει νὰ ἰδῶμεν μᾶλλον ἂν δὲν εἶναι δυνατὸν ἐφ' ἑαυτοῦ νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἄνευ ἀλλοτρίας συνδρομῆς.

Πρὸ παντὸς ἄλλου ἔνα ὑπάρξῃ ἐθνικὸν θέατρον, ἀνάγκη, νὰ ὑπάρξῃ οἰκοδομὴ δι' αὐτὸ, ἄλλη παρὰ τὴν Σανσώνειον ἐκείνην, ἣτις αὐτῇ καὶ μόνῃ ἀρκεῖ εἰς ἀποτυχίαν τοῦ εὐτελεστέρου τῶν θεάτρων, πρῶτον διότι κεῖται ἐν γωνίᾳ καὶ παραβύστω, ὥστε καὶ ἡ μεγίστη ὑπὲρ τῶν θεατρικῶν προθυμία μετὰ δυσκολίας ἐκεῖ τὸ ἀναζητεῖ. δεύτερον διότι εἶναι τόσον ἄυπνον, τόσον ἀθλίως φκοδομημένον, ὥστε ἡ φοίτησις αὐτοῦ δυσχερεστεῖ μᾶλλον ἢ διασκεδάζει. τρίτον διότι εἶναι τοσοῦτον μικρὸν, ὥστε δύναται ἔτι ν' ἀρκέσῃ εἰς τὴν περιορισμένην τάξιν τῶν θεατῶν τῶν ξένων δραμάτων, οὐχὶ ὅμως καὶ εἰς τοὺς θεατὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ δράματος, οἵτινες ἔσονται ἐκείνων παλλαπλασίοι, τὸ ἐλληνικὸν κοινόν, ὅταν τὸ ἐλληνικὸν δράμα ἔσται, οἷον πρέπει νὰ εἶναι. Τέλος, διότι σπερδεῖται τῆς ἰδιοκτησίας τῶν θεωρίων, ἐπομένως ἐνὸς τῶν κυριωτάτων αὐτοῦ εἰσοδημάτων, ὅπερ εἶναι θανατηφόρον διὰ κατὰσθημα πολυδάπανον, προωρισμένον ἐφ' ἑαυτοῦ καὶ διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ προσόδων νὰ ζῇ.

Ἄλλ' ἰδοὺ, τὸ νέον θέατρον ἀνεγείρεται, καὶ ἡ πρώτη τῶν δυσχερειῶν θεωρεῖται. Ὅμως τὸ ἐναντίον νομίζω. Ἡ ἀνεγερσις τοῦ νέου θεάτρου, ὑφ' οὗς οἰωνοῦς γίνεται, εἶναι ἡ καταστροφὴ πάσης ἐλπίδος ὑπάρξεως ἐθνικοῦ θεάτρου. Ὅτι ἡ θέσις εἰς ἣν τοῦτο οἰκοδομεῖται εἶναι ἡ καταλληλοτάτη πασῶν,

ἐστὶν ἀνεμφισβήτητον καὶ πασίδηλον. Εἰς ἐπιφανές καὶ πρόχειρον μέρος τῆς πόλεως καίμενον, ὅπου ἕκαστος πολλάκις τῆς ἡμέρας διέρχεται, ἐν τῆς ἐσπέρας τῶν παραστάσεων κοσμεῖται δι' ἡλίου ἐξ ἀερόφυτος φαιδρῶς ἀκτινοβολοῦντος ὑπὲρ τὴν εἴσοδον, καὶ διὰ μεγάλου προγράμματος ἀναγγέλλοντος τὸ παριστώμενον δράμα, θέλει ἐλκύει δι' αὐτῆς ταύτης τῆς ἐπιγωγῆς ὄψεως τοὺς πλείστους τῶν ἐπιανερχομένων ἐκ τοῦ περιπάτου ἵνα εισαλθόντες διασκηνήσωσιν ἐν αὐτῷ τρεῖς ἔτι εὐαρέστους τῆς ἐσπέρας τῶν ὥρας.

Προσέτι δὲ ἀνεγείρεται τὸ νέον θέατρον καὶ ἐπὶ σχεδίου ἰκανῶς εὐρυχωροῦ, ὥστε ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους θεατὰς νὰ περιλαμβάνη ἀνέτως.

Δύω ἐπομένως τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ ἀρχαίου Σαντωνίου θεάτρου ἐκλείπουσιν εὐτυχῶς ἐν τῷ νέῳ. Ἀλλ' ἐμένει, καὶ δεινούμενον μάλιστα, τὸ τρίτον καὶ μέγιστον, τὸ κυρίως θανατηφόρον. Τὸ ἀρχαῖον στερεῖται τῶν εἰσοδημάτων τῶν θεωρείων, εἰς ὃ διὰ τινος ὁπωσοῦν αὐθαιρέτου διατάξεως, διὰ τῆς ἐπιβολῆς βαρυτάτου φόρου εἰς τὰ ἰδιόκτητα θεωρεῖα, ἐπὶ ἧλθε τις ἀίθρῃσι· ἀλλὰ τὸ νέον, ὑφ' οὗς ὅρας ἀνεγείρεται στερεῖται πάντων αὐτοῦ τῶν εἰσοδημάτων. Ἡ μετοχικὴ ἐπιχείρησις εἶναι ἡ θανατικὴ αὐτοῦ καταδίκη.

Δὲν θέλω ν' ἀμφισβητήσω πατριωτικὴν πρόθεσιν εἰς τοὺς ἀπαδυσθέντας εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, ὧν τινες ἴσως καὶ παρέδωκεν αὐτὴν ὡς ἐπιζήμιον μᾶλλον· ἀλλὰ δὲσχυρίζομαι ὅτι ἢ διὰ μετόχων αὐτῆς ἐνεργεῖα ματαιοὶ ἐντελῶς τὴν τοιαύτην πρόθεσιν. Ἡ μετοχὴ τῷ ὄντι ἐστὶ καταβολὴ χρημάτων ἐπὶ πορισμῷ ὁριστῷ, τάσῳ μεγαλειτέρῳ ὅσον μᾶλλον προσοδοφόρος ἀποδεικνύει ἡ ἐπιχείρησις δι' ἣν καταβλήθησαν. Οἱ μέτοχοι βεβαίως θέλουσι διευθετεῖ οὕτω τὰ τοῦ θεάτρου, ὥστε αὐτὸ νὰ ἔγῃ εἰσοδήματα· ἀλλὰ τῶν εἰσοδημάτων τούτων ἐπιφυλάττοντες ὅτι ἀκριβῶς ἀναπόφευκτον ἵνα ἐξακολουθῶσιν αἱ παραστάσεις καὶ μὴ ἐκλίπη ἡ τῶν πόρων πηγὴ, τὰ περισσεύματα θέλουσι διανεμεσθαι ὡς νόμιμα κέρδη ἀπέναντι τῶν καταβολῶν αὐτῶν, καὶ ἐννοεῖται ὅτι συμφέρον θέλουσιν ἔχει τὸ πλεῖστον τῶν πόρων νὰ εἶναι περισσεύμα. Ἦντες ὅμως τῶν μετόχων ἐκ πατριωτισμοῦ δὲν θέλουσιν ἄρα ἐγκαταλείπει ὑπὲρ τοῦ θεάτρου τὰ ἴδια αὐτῶν ὠφελήματα. Λέγομεν ὅχι· διότι οὐχὶ ὑπὲρ τοῦ θεάτρου, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἰδιοτελεστέρων θέλουσι προσφέρει τὴν τοιαύτην θυσίαν, αὐξάνουσαν μόνον τὸ ἐνεργητικὸν τῶν κερδῶν τῶν μετόχων. Ἄν δὲ προσθέσωμεν καὶ ὅτι, κατὰ τὴν ἐπικρατούσαν τάσιν, τὰ πλεῖστα τῶν ἐπιφυλαχθησομένων διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ θεάτρου θέλουσι δίδεσθαι ὑπὲρ τῶν πελυδαπῶν, ξένων ἐταιριῶν, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀνάγερσιν τῆς νέας οἰκοδομῆς τὸ ἐλληνικὸν θέατρον θέλει μένει οὐχ ἦσαν ἐν μοίρᾳ Κασῶς, φθισιδῶν, καὶ τότε μάλιστα πᾶσαν ἀνακύψως ἀπολέσαν ἐλπίδα.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν τρόπος σωτηρίας αὐτοῦ; Κατ' ἐμὲ ὑπάρχει, καὶ ἄλλοτε εἶπα ὅπου ἔδει τὴν γνώμην μου, καὶ ἐν ἐφημερίᾳ περὶ αὐτῆς ἐγράφη. Ἐπειδὴ δὲ ὑπὸ τὴν ἐμὴν ἐποψὴν τὸ ἀντικείμενον ἀφορᾷ ἔθνικόν συμφέρον σπουδαῖον

καὶ εὐγενές, διὰ τοῦτο θέλω καὶ ἐνταῦθα δημοσίως νὰ ἐπαναλάβω αὐτήν, εὐχόμενος ἵνα θερμῶς αὐτῆς ἀντιληφθῶσιν ὅσοι ἐνδιαφέρονται ὑπὲρ τῆς φιλολογικῆς ἡμῶν δόξης καὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς δραματικῆς ποιήσεως παρ' ἡμῶν.

Τὸ ὅτι ἐπετρέπη ἢ διὰ μετοχῶν ἀνάγεισι τοῦ θεάτρου θεωρῶν ὡς δυστύχημα καὶ ὡς ζημίαν δυσεπανόρθωτον καὶ ἂν θέλωμεν ν' ἀνταποκριθῆ αὐτὸ ποτὲ εἰς τὸν ἐμφερότη του σκοπὸν, πρέπει, ἐν ὅσῳ εἶναι καιρὸς ἀκόμη, νὰ ἰδῶμεν πῶς τὸ λάθος νὰ διορθωθῆ, ἢ, ἂν τοῦτο εἶναι ἀνέοικτον (καὶ ἐλπίζω ὅτι δὲν εἶναι), νὰ γίνῃ ἀπόπειρα οἰκοδομῆς καὶ ἐτέρου θεάτρου, ἄλλως ἢ ἐμὴ πεποιθήσις εἶναι ὅτι θεάτρον ἐθνικὸν δὲν θέλωμεν ἔχει. Πρέπει λοιπὸν οἱ νῦν μέτοχοι, οἱ μὲν διὰ τὴν δυσκολίαν εὐρέσεως ἄλλων χρημάτων χωρὶς νέων κινδύνων δι' ὅσα ἤδη κατέβησαν, καὶ χωρὶς νέων θυσιῶν, οἱ δὲ ἐκ τοῦ πόθου ἵνα αἱ καταβολαὶ αὐτῶν χρησιμεύσωσιν οὐχὶ αὐτοῖς εἰς χρηματισμὸν, ἀλλ' εἰς προαγωγὴν καὶ εὐδῶσιν ἐπιχειρήσεως ἐθνικῆς, μετατρέψωσι τὰς μετοχὰς αὐτῶν εἰς δανείου βιολογίαν. Δύναται δὲ καὶ ἡ Κυβέρνησις ν' ἀπαγορεύσῃ εἰς τὴν μετοχικὴν ἐταιρίαν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ προβῆ εἰς νέον δάνειον, μὴ προληφθεῖσθαι ταύτης τῆς μετατροπῆς· διότι τῆς Κυβερνήσεως καὶ δικαίωμα καὶ καθήκον ἐστὶν αὕτη νὰ μεριμνήσῃ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου, ὡς περὶ ἀντικειμένου ἐθνικῆς ὠφελείας, ἢ καὶ ἂν κατέλιπε τὸ ἔργον αὐτῆς τοῦτο εἰς ἰδιώτας ἀντὶ νὰ κινῶνται ἐπὶ τὸ σκοπιμώτερον αὐτῶν τὴν ἐνέργειαν. Ἄν ὅμως ἡ Κυβέρνησις διὰ νέου λάθους ἐπέτρεψε τὸ δάνειον τοῦτο, τότε πρέπει αὕτη ἢ ἐταιρία ἀφ' ἑαυτῆς ν' ἀποφασίσῃ τὴν μεταρρύθμισιν ταύτην, προσερχόντων τῶν πατριωτικωτέρων μελῶν, καὶ τῆς καινῆς γνώμης ἰσχυρῶς πιεζούσης.

Πρὸ ἐτῶν εἶχον ὁ ἴδιος παρακαλέσει τὸν μακαρίτην Βουλανζέρον νὰ χαράξῃ σχέδιον καὶ συντάξῃ προϋπολογισμὸν οἰκοδομῆς θεάτρου, ἐλπίζων ἕκταυτε ὅτι διὰ καταλλήλων προσπαθειῶν ἐδύνατο νὰ κατορθωθῆ ἡ ἰδρύσις τοῦ νεοῦ τούτου τῶν Ἑλληνίδων Μουσῶν. Ὁ δὲ ἱκανὸς καὶ πάντοτε πρόθυμος καλλιτέχνης ἐκεῖνος, ἐπίτηδες πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πάντα τῶν Παρισίων τὰ θεάτρα ἐπισκεφθεὶς καὶ σπουδάσας, διεγράψε δύο σχέδια, ἃ ἀναχωρήσας ἐγὼ παρέδωκα εἰς τὴν τότε ὑφισταμένην ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Θεάτρου ἐπιτροπὴν. Τοῦ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν ἂν ἐνθουσιάζομαι κελῶς, ὑπελογίσθη ἡ δαπάνη τῆς οἰκοδομῆς εἰς 400,000 δρ., καὶ εἶδεν ὁ ἴδιος καὶ ἐν Ἀμερικῇ καὶ πολλαχοῦ ἐν Εὐρώπῃ, ἐν ἄλλοις ἐνταῦθα ἐν Βερολίνῳ, θεάτρα οὐ μικρὰν ἔχοντα χωρητικότητα, ἄτινα, ἐπειδὴ φκοδομήθησαν οὐχὶ μεγαλοπρεπῶς καὶ μνημονευτικῶς, ἀλλὰ πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν εἰς ὃν προῖκετο νὰ χρησιμεύσωσι, δὲν ἀπῆλθον περισσοτέραν δαπάνην. Ἄλλ' ἔστω τὸ ἡμέτερον ἔργον κατ' ἄλλας βάσεις, ἔχει παχυτάτους τοίχους, ἔχει ἐπιμάρμαρον τὸν κάτω δόμον. Ἄς δαπανηθῶσι δι' αὐτὸ 800,000 δρ. Ἄν κατ' ἀρχὰς παραλίπωμεν τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, καὶ ἐφύσωμεν αὐτὸν νὰ προστεθῆ μετὰ ταῦτα, ὄψεται

πλουτήσῃ τὸ θέατρον, ἢ ῥηθεῖσα ποσότης τῶν 800,000 θέλει ὑπεραρχέσται, τόσῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον ἐξ αὐτῆς πρέπει ν' ἀφαιρεθῆ ἢ τῆς ἀγορᾶς τοῦ γηπέδου.

Ὅτε ἡ ἀνάγεσις τοῦ θεάτρου εἶναι ἐπιχείρησις πρὸς χρηματοτισμὸν, δικαιότατον εἶναι, ὡς πᾶς ἄλλος ὁ καταβάλλων δι' αὐτὴν τὰ κεφάλαιά του, αὐτῶ καὶ ὁ δῆμος, ὁ τὸ πολύτιμον γηπέδον δι' αὐτὴν καταβάλλων, νὰ ἔχη καὶ αὐτὸς τὰ ἐξ αὐτοῦ κέρδη του. Ἄν ἄλλως ἐπραττεν, ἂν ἐθυσίαζεν αὐτὰ, θὰ τὰ ἐθυσίαζεν πρὸς ὄφελος τῶν λοιπῶν μετόχων, διὰ ν' αὐξήσωσι τὰ κέρδη ἐκεῖνων. Ὅρθότατον ἐπομένως καὶ ὁ δῆμος νὰ μετέχη τῆς μετοχικῆς ἐπιχειρήσεως, ὡς ὁ μέγιστος τῶν μετόχων.

Ἄν ὅμως ἐκλείπη ἡ μετοχικὴ ἐταιρεία, καὶ τὸ θέατρον ἀνεγερθῆ διὰ δανείου, ἵνα καταστῆ ἴδρυμα ἐθνικὸν καὶ αὐτοσυντήρητον, τότε ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα· πᾶσα συνδρομὴ εἰς τοιοῦτο κατ᾿ ἄστημα δίδεται ὑπὲρ σκοποῦ ἐθνικοῦ, καὶ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἔχει καὶ καθήκον καὶ συμφέρον μέγα, νὰ συνεισφέρῃ τὸ γηπέδον ὑπὲρ αὐτοῦ, μέλλοντος νὰ ὠφελήσῃ τὸν δῆμον, καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς αὐτοῦ τὴν εὐκλειαν.

Εἰς τὰς 800,000 δραχμάς δὲ πρέπει νὰ προστεθῶσιν ἔτι 200,000, ἵνα ἐπαρκέσωσιν εἰς δύο ἀνάγκας· πρῶτον εἰς τὴν διασκευὴν τῆς σκηνῆς, καὶ δεύτερον, ὑπὲρ οὗχ ἦττον ἀναπόφευκτον, εἰς τὴν ἐντελῆ εἰς τὰ θεατρικὰ ἐκπαίδευσιν τριῶν νέων Ἑλλήνων καὶ τριῶν νεανίδων, ἐκ τῶν ἐπισταμένων ξένην τινὰ γλῶσσαν, πεμρωθησομένων πρὸς τοῦτο εἰς Παρισίους, Ἰταλίαν ἢ Βιένναν. Ὅτε διέτριβον ἐν Παρισίοις, συνωμίλησα περὶ τοῦ σκοποῦ τούτου μετὰ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Γαλλικῆς Μουσικῆς καὶ Δραματικῆς Ἀκαδημίας (Conservatoire) Κοῦ Ἀμβροσίου Θωμά, ὅστις μοι εἶπεν ὅτι διετής ἐκπαίδευσις καὶ ἀσκησις ἀρκεῖ πληρέστατα εἰς μόρφωσιν καλῶν ἠθοποιῶν, ἂν μόνον ἐπίσταται τὴν Γαλλικὴν, καὶ προσέφερε προθυμώτατα πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ὑπηρεσίαν πρὸς τοῦτο.

Θέλει ἀπαιτηθῆ λοιπὸν δάνειον ἑνὸς ἑκατομμυρίου. Μέρος αὐτοῦ ἀποτελέσουσιν αἱ σημεριναὶ μετοχαί, εἰς ὁμολογίας μεταβαλλόμεναι, ἀποφερούσας τόκον ἀφ' οὗτου μεταβληθῶσι. Τὰ δ' ἐπίλοιπον δὲν νομίζομεν ἀδύνατον, οὐδὲ δύσκολον καὶ νὰ εὑρεθῆ, ἂν γίνωσιν αἱ κατάλληλοι ἐνέργειαι. Ὅτε ἤμην ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἶχον ὁμιλήσει περὶ τούτου μετὰ πολλῶν τῶν ἐκεῖ εὐπόρων καὶ πατριωτικωτάτων ὁμογενῶν, καὶ εὖρον παρὰ πᾶσι πολλὴν τὴν προθυμίαν νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὸ δάνειον τοῦτο, καὶ νὰ συμπληρώσωσιν αὐτὸ, καθ' ὅσον ἐνόουν καὶ ἐξετίμων τὸν κοινωφελεῖ αὐτοῦ σκοπὸν. Οὐκ ὀλίγοι δὲ δὲν θὰ ἐδίσταζον καὶ τῶν τόκων ν' ἀποστῶσι καὶ ἔνιοι καὶ τὸ κεφάλαιον αὐτὸ νὰ καταθέσωσιν εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος. Ἰκῶσα δι' ἀναφορᾶς, ἐν ἣ περὶ ὀργάνισμοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου ἐπρότεινα, ἔφερα τότε εἰς γνώσιν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἐπαναλαμβάνω δὲ καὶ ἤδη τὴν πεποιθήσιν μου, ὅτι ζητουμένων μετοχῶν διὰ κερδοσκοπικὴν ἐταιρίαν, προτιθε-

μέντην δηλαδὴ νὰ διανέμηται καὶ κέρδη, ἢ ζητούμενον δάνειον ὑπὲρ ἐταιρικής τοιαύτης, ὀλίγοι ἔσονται οἱ μέλλοντες νὰ ριψοκινδυνεύσωσι τὰ χρήματα αὐτῶν. Ἐν ὅμως πρόκειται περὶ δανείου, οὐχὶ πρὸς πορισμὸν μετόχων, ἀλλ' ὑπὲρ καταστήματος οὗ τὴν ἐθνικὴν σπουδαιότητα ἀνεπτύξομεν ἀνωτέρω, δὲν θέλουσιν ἐλλείψει οἱ φιλογενεῖς δανευσταί, οἵτινες πολλάκις καὶ εἰς δωρητὰς θέλουσι μεταβάλλεσθαι.

Ἄλλὰ, θέλει τις ἴσως εἰπεῖ, καὶ μήπως αἱ μετοχαὶ εἰσὶν ἢ ἄλλο ἢ ἀφιλοκερδὲς δάνειον, μήπως τὸ θέατρον θέλει ἀποφέρει ποτὲ ἱκανὰ ὥστε νὰ καλύπτῃ καὶ τοὺς τόκους καὶ τὸ χρεώλυτρον; Δισχυρίζομαι ὅτι ναί, ὡς περὶ τούτου θέλω κατωτέρω εἰπεῖ, καὶ τότε ἡ ἰκμὰς τοῦ καταστήματος θέλει ἀπορροφᾶσθαι ὑπὸ τῶν μετόχων. Ἐν ὅμως ὄχι, τότε διατί νὰ μὴ γίνῃ δάνειον, καὶ πρὸς τί αἱ μετοχαί, κείτινες ἀποκλείουσι καὶ τοῦ γηπέδου τὴν δωρεάν ὑπὸ τοῦ δήμου καὶ πᾶσαν ἄλλην φιλογενῆ συνεισφοράν; διότι οὐδεὶς θέλει συνεισφέρει ἵνα αὐξάνωσιν οὐχὶ τοῦ θεάτρου, ἀλλὰ τῶν μετόχων τὰ εἰσοδήματα.

Ἄλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς ἀπλῆς ἀσφαλείας τὴν ἐποψὴν πέπεισμαι ὅτι τοιοῦτο δάνειον, ὑπὸ αἰωνοῦς οἴους προτείνω, δὲν ἔκ εἶναι δύσκολον νὰ εὑρεθῇ. Δι' αὐτὸ θέλει ἐγγυᾶσθαι πρῶτον τὸ οἰκόπεδον, κείμενον ἐν κεντρικωτάτῃ θέσει τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐπομένως ἔχον μεγάλην ἀξίαν, ἔν, ἐν τῇ ἀδυνατίᾳ ὑποθέσει ἐντελοῦς ἀποτυχίας τοῦ θεάτρου, ἤθελε κηρυχθῆ οἰκοδομήσιμον ὑπὲρ τῶν δανειστῶν· δεῦτερον ἡ οἰκοδομὴ τοῦ θεάτρου, ἥτις, ἀπαξ ἀνεγερθεῖσα, καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι δὲν θὰ ὑπάρχῃ ὡς θέατρον, θέλει, ἐνεκα τῆς θέσεως καὶ τῆς ἐκτίσεως αὐτῆς, πάντοτε καλῶς ἐνοικιάζεσθαι. Τρίτον, τὰ περὶ τὸ θέατρον ἐργαστήρια, ἕτινα ἐπίσης ἐνεκα τῆς θέσεως αὐτῶν θέλουσι φέρει πάντοτε ἀσφαλὲς καὶ ἀφθονον εἰσοδήμα. Ἄλλὰ τέταρτον, τὸ καὶ πρῶτιστον, αὐτὰ τοῦ θεάτρου αἱ εἰσπράξεις.

Εἰς τὸ Γαλλικὸν θέατρον φαιτῶσι μόνον ὅσοι ἐννοοῦσι Γαλλικὰ, εἰς τὸ Ἰταλικὸν ὅσοι ἐννοοῦσι μουσικὴν, καὶ ὅσοι προσποιούνται ὅτι ἐννοοῦσι, καὶ εἰς ἀμφότερα οἱ ἐλκυόμενοι ὑπὸ τοῦ συρμοῦ, καὶ οἱ ἐρχόμενοι ἵνα ἰδῶσι τοὺς ἄλλους καὶ ἵνα δειχθῶσιν. Οὕτως ὑπάρχουσι τὰ ξενικὰ ταῦτα θέατρα, ἀλλ' ὑποστηριζόμενα πάντοτε καὶ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ οὐχ ἥττον χοροῦμενα. Τὸ Ἑλληνικὸν ὅμως θέατρον, θέλουσιν ἴσως εἰπεῖ τινες, δὲν θέλει ἔχει οὔτε θεατὰς οὔτε εἰσοδήματα. Ὅτι οὗτοι ἀπατῶνται, νομίζω ὅτι ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἐγὼ δικαιοῦμαι νὰ τοῖς εἰπῶ. Ὅτε ἐπείσθευσον ἐν Κωνσταντινουπόλει, εὖρον ἐκεῖ Ἑλληνικὸν θέατρον καὶ τῷ ὄντι οὐδεὶς ἐφοίτα εἰς τὰς παραστάσεις του. Ἄλλ' ἐγὼ ἐνωκίασα δι' αὐτὰς θεωρεῖον, καὶ κατὰ παρακίνησίν μου ἐνωκίασε καὶ ὁ εἰς πάντα τὰ ἔθνωσελῆ πρόθυμος κ. Γ. Ζαρεΐφης, καὶ μετ' αὐτὸν βαθμηδὸν πολλοὶ τῶν ἐπισήμων ὁμογενῶν, καὶ τοσαύτον ἤρχισαν εὐχαριστοῦμενοι καὶ τερπόμενοι ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν δραμάτων, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου συρμὸς ἀπέβη ἢ εἰς αὐτὰ φαίτησις, καὶ τὸ θέατρον ἦν εἰς

αὐτὰ πάντοτε πλήρες, καὶ αἱ θέσεις ἐνεργάζοντο ἡμέρας πρὶν καὶ δὲν εὐρίσκοντο, καὶ ἡ Γαλλικὴ καὶ Ἰταλικὴ σκηνὴ ἔμεινον ἔρημοι καὶ ἐγκαταλειμμένοι, οἱ δὲ τότε φιλότιμοι καὶ ἄξιοι ἠθοποιοί, ὁ μακαρίτης Σούτσας, ὁ Κ. Ταβουλάρης καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς συνεκομίσαντο ἀφθονὸν τὸν καρπὸν τῶν ἀγώνων τῶν. Εἰς τὰς Ἑλληνικὰς δὲ τυχύτας παραστάσεις ἐφοίτων, μετὰ τῶν μᾶλλον ἐνθουσιῶντων, καὶ οἱ ξένοι πρέσβεις, καὶ οἱ ἐκλεκτότατοι τῶν ἀλλοδαπῶν.

Ἄν λοιπὸν τοῦτο ἐν Κωνσταντινουπόλει, μετ' ἠθοποιῶν αὐτοδιδάκτων καὶ αὐταγυμνάστων, καὶ ἐν θεάτρῳ οὐδὲν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς σκηνῆς δαπανῶν, τί θέλει εἶσθαι ἐν Ἀθήναις, ἅτε τὸ θέατρον θέλει ἀφειδῶς δαπανᾶ ὑπὲρ τῆς εὐπροπέιας τῆς Ἑλληνικῆς σκηνῆς, ὅτε ἠθοποιοὶ θέλουσιν ἔλθει ἐν Εὐρώπῃ ἀριστα διδασχθέντες, καὶ θέλουσι στρατολογήσει τοὺς ἀρίστους τῶν ἐν τοῖς διαφόροις θιάσοις σήμερον διαπρεπόντων, πρὸς κατχρητισμὸν τοῦ κεντρικοῦ ἐπισήμου θιάσου; Τίς Ἕλληνα δὲν θέλει σπεύσει ν' ἀκούῃ μετ' ἀγαλλιᾶσεως καὶ ὑπερηφανείας, ἀπὸ σκηνῆς, τὰ προϊόντα τῆς Ἑλληνικῆς Μούσης, ἢ καὶ τῶν ξένων φιλολογιῶν ἐν τῇ μητρικῇ αὐτοῦ γλώσσῃ, ἐξηυγενησμένη εἰς ἔξοχον καλλιπέειαν; καὶ τίς ξένος δὲν θέλει δρᾶττεσθαι μετ' εὐχαριστήσεως τῆς ἀφορμῆς ταύτης πρὸς μελέτην τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας ὑπὸ τὴν εὐγενεστέραν αὐτῆς ἔκφρασιν; Διςχυρίζομαι μάλιστα ὅτι καὶ ἐκεῖνοι ἐκ τῶν ἡμετέρων, ὅσοι ἐλλείψει ἰδεῶν, πιθηκίζουσι τὰς τῶν ξένων, παρ' αὐτῶν θέλουσι μακθάνει ὅτι πρέπει νὰ ἐπισκέπτονται τὰ ἐθνικὰ αὐτῶν θεάτρον. Καλὰ τραγωδίαι καὶ κωμῳδίαι, πρωτότυποι καὶ μεταπεφρασμένοι, ὑπὸ δοκίμων ἠθοποιῶν καλῶς διδασκόμενοι μετὰ πολλοῦ σκηνικοῦ κόσμου καὶ μετὰ μουσικῆς ὅπου δεῖ, ἐγγυῶνται θεάτρον πάντοτε πλήρες, ὡς ἦτον τὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ χωρητικότης τοῦ θεάτρον ὑποτίθεται διςχιλίων θεατῶν. Ἐκ τοῦ κατωθι ὑπολογισμοῦ ἐξάγεται ὅτι, καὶ ἂν ἔχη δίμηνον διακοπήν, δίδῃ δὲ παραστάσεις τετράκις τῆς ἐβδομάδος, τὸ σύνολον τῶν εἰσοδημάτων αὐτοῦ δύναται νὰ εἶναι ἐξ 825 χιλ. δραχμῶν, ἐν ᾧ αἱ πρὸς πληρεστάτην αὐτοῦ διατήρησιν ἀπαιτούμεναι δαπάναι δὲν ὑπερβαίνουναι τὰς 270 χιλ. δραχμῶν ἑτησίως ὥστε προφανὲς εἶναι ὅτι ὁ ὑπολογισθεὶς ἀνώτατος ὅρος τῶν εἰσοδημάτων καὶ εἰς τὸ ἥμισυ, καὶ εἰς τὸ ἐν τρίτον ἂν καταβίβασθῇ, δύναται πάλιν ἀφθόνως νὰ περιλάβῃ καὶ τὸν τόκον καὶ τὸ χρεώλυτρον.

Τοῦτο ὅμως ἐφ' ἐνὶ ὄρω, ἀπκραιπτήτω: Τὸ Ἑλληνικὸν θεάτρον εἰς οὐδεμίαν νὰ διατελῇ οἰκονομικὴν σχέσιν μετὰ τῶν ξένων παραστάσεων, ἐὰν καὶ ὅταν τοιαῦται ὑπάρχωσι. Τὸ Ἑλληνικὸν θεάτρον εἶναι οἰκονομικόν, διότι δὲν ἔχουσιν οἱ Ἕλληνες ἠθοποιοὶ ἀξιώσεις μεγάλων μισθῶν, καὶ εἶναι προσοδοφόρον, διότι πᾶσα ἡ κοινωνία, ἀπὸ τοῦ κατωτέρου μέχρι τοῦ ἀνωτέρου εἰς αὐτὸ θὰ συρρέῃ, ὅταν θὰ εἶναι ἄξιον νὰ ἐλκύῃ θεατὰς· τὸ δὲ εὐρωπαϊκὸν εἶναι δαπανηρότατον, καὶ ὀλιγοπρόσοδον.

Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ὑπάρχωσι καὶ Γαλλικαὶ καὶ Ἰταλικαὶ παραστάσεις ἐν Ἀθήναις; Δὲν ἤξούρω, καὶ ἀδικωρῶ, διότι κῶστα δὲν ἀφορῶσιν ἐθνικὸν τι συμφέρον, περὶ οὗ καὶ μόνου πραγματεύομαι. Ἀλλ' οὐδὲν κωλύει νὰ ὑπάρχωσι καὶ αὗται. Ἄς εὐπρεπισθῇ δι' αὐτὰς καταλλήλως τὸ Σανσιόνειον θέατρον. Ἔχει διαστάσεις μικροτέρας, ὡς πρέπει εἰς θέατρον μελοδραματικόν, καὶ ἀναλόγως πρὸς τὴν ὀλιγωτέραν κοινωνίαν. ἤτις θέλει φοιτᾷ εἰς αὐτό· ὅτι δὲ καὶ ἀποκέντρως δὲν βλάπτει, διότι οἱ φοιτῆται αὐτοῦ ἀνήκουσιν εἰς τὴν πόλιν, ἣτις ἐφ' ἀμάξης πορεύεται εἰς τὸ θέατρον. Ἀλλὰ, ἂν κριθῇ ὅτι πρέπει ἀφεύκτως καὶ αἱ ξένοι παραστάσεις νὰ γίνωνται εἰς τὸ νέον θέατρον, τότε ἄς προσδιορισθῶσι δι' αὐτὰς καὶ ὑπαλειπόμεναι τρεῖς ἡμέραι τῆς ἐβδομάδος, καὶ ὁ ἐργολάης αὐτῶν ἄς πληρόνῃ ἐνοικίον εἰς τὸ θέατρον, ἢ, ἔστω, ἄς ἔχη καὶ δωρεὰν τὴν σκηνὴν καὶ τὰ θεωρεῖα, καὶ ἄς λαμβάνῃ καὶ ἐπιχορήγησιν εἴτε παρὰ τῆς μερίδος τῆς κοινωνίας ἣτις τὸν φέρει, εἴτε παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἂν ἔχῃσι διάθεσιν νὰ τῷ δίδωσιν· ἀρκεῖ τὰ λογιστικὰ αὐτοῦ νὰ μὴ ἔχῃσιν οὐδεμίαν συγκρίσιν μετὰ τῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Θεάτρου· ἕκαστον νὰ ζῆ διὰ τῶν ἰδίων πόρων καὶ τῶν ἰδίων δυνάμεων. Δὲν εἶναι δίκαιον τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον νὰ τρέσῃ τὸ Γαλλικόν· ὁμοίως οὐτε τ' ἀνάπαλιν.

Ἄν ὅμως τὸ θέατρον, κατ' ἀπόφασιν ἀμετάκλητόν, θέλῃ οἰκοδομηθῆναι ὑπὸ μετόχων, τότε πρέπει καὶ νὰ γίνῃ φροντίς ὥστε ἡ διαχείρησις τῶν Ἑλληνικῶν παραστάσεων νὰ μείνῃ ξένη τῆς μετοχικῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ, ἂν δὲν οἰκοδομηθῇ ἰδιαιτέρον θέατρον δι' ἑαυτὴν, νὰ λάβῃ αὐτὴ κατὰ τὰς περισσοῦσας τρεῖς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος τὴν σκηνὴν καὶ τὰ θεωρεῖα ἂν ὄχι δωρεὰν, ὡς ἐπροτεῖναμεν διὰ τὸ ξέγον θέατρον, καὶν ἐπὶ μετρίῳ ἐνοικίῳ, ὃ ὅμως δίκαιον ἔσται νὰ πληρόνῃ τὸ δημόσιον, ταύτην δίδον τὴν ἀρρογίην εἰς τὴν ἐθνικὴν σκηνὴν· χρηματικὴν δὲ ἄλλην, ἢ καὶ εἴαν ἀήποτε ἕτεραν σχέσιν νὰ μὴ ἔχη μετὰ τῶν μετόχων ἰδιοκτητῶν τῆς οἰκοδομῆς.

Κατὰ τὴν πρώτην περίστασιν (ἢ δευτέρα πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀτελής διόρθωσις γενομένου κακοῦ), τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον, οὐδεμίαν περὶ τούτου ἔχω ἀμφιβολίαν, θέλει εὐδοκιμήσει καὶ λαμπρυνθῆναι. Ἐκ τῶν εἰσοδημάτων, μετὰ τὰς ἀναποφεύκτους δαπάνας, αἵτινες ἀπαιτοῦνται πρὸς παραγωγὴν νέων εἰσοδημάτων, μετὰ τὴν μισθοδοσίαν δηλαδή τοῦ ἀναγκασίου ἀριθμοῦ τῶν ἠθοποιῶν, τὴν ὑπηρεσίαν, τὸν φωτισμὸν, θέλουσι πληρῶνεσθαι 5 % τὸς τῆς δανεισθείσης ποσότητος καὶ 1 % χρεώλυτρον (ὅτε δὲ καὶ περιστάσεις ἐπιτρέπωσι καὶ περισσότερον) εἰς τοὺς δανειστὰς, πλὴν ἐκείνων ὅσοι μετὰ πατριωτικῆς κῶσταπαρνῆσεως ἠθέλον παραιτεῖσθαι τοῦ ὅλου ἢ μέρους τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν ταύτων. Ἐπειτα θέλουσι λαμβάνεσθαι αἱ μισθοδοσίαι τῆς διευθύνσεως, μεθ' ἧς θέλει καταβάλλεσθαι φροντίς περὶ πολυτελεστέρας διασκευῆς τῶν παραστάσεων. Μετὰ ταύτην θέλουσιν ἀπονέμεσθαι ἀμοιβὰς εἰς τοὺς ποιητὰς καὶ μεταφραστὰς, ὅπερ θέλει συντελεῖν εἰς τροφήν καὶ πλουτισμὸν τῆς δραματικῆς φιλολογίας. Ἄν δὲ, ὡς νομίζω, ὑπὸ ὑπερβολικῶν ἐλ-

πίδων δὲν βόσκωμι, θέλουσιν ὑπάρχει ἰκανὰ εἰσοδήματα ἵνα παρὰ τῷ θεάτρῳ διατηρηθῆται Διδασκαλεῖον ἠθοποιίας καὶ Μουσικῆς, τὸ σημερινὸν Ὀδεῖον, τελεσφοιοῦμενον καὶ ὀργανιζόμενον πρὸς σκοπὸν πρακτικόν· ἵνα μαρρωθῆ ἐν τῷ θεάτρῳ δραματικὴ καὶ μουσικὴ βιβλιοθήκη, καὶ ἵνα μετὰ ταῦτα θιάσοι, κατακρατίζόμενοι ἐν Ἀθήναις, πέμπωνται πανταχοῦ ὅπου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐπικρατεῖ ὁ Ἑλληνισμός, ἵνα διαδίδωσι τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς τὸ κήρυγμα.

Ὅταν μετὰ διετίαν ἐπιστρέψωσιν ἐξ Εὐρώπης οἱ ἐκεῖ διδασθέντες ἠθοποιοὶ, ἢ διδασκαλίᾳ τῆς ἠθοποιίας οὐδεμίαν θέλει ἔχει δυσκολίαν, διότι εἰς αὐτοὺς ὡς ἐν ἐκ τῶν καθηκόντων αὐτῶν δύναται νὰ ἐπιβληθῆ καὶ τὸ νὰ διδάσκωσιν ἐν τῷ Διδασκαλεῖῳ (ἢ Ὀδεῖῳ) ὅ,τι ἐδιδάχθησαν, καὶ μετὰ ταῦτα διὰ μικρᾶς προτιθένης εἰς τὴν σύνταξιν τῶν δι' ἡλικίαν ἀποχειρῶντων ἠθοποιῶν, νὰ καθίστανται οὗτοι χρήσιμοι εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν νεωτέρων. Δύνανται δὲ εἰς τὸ Διδασκαλεῖον τοῦτο νὰ διδάσκωνται ἀμίσθως οἱ δι' ἐγγυήσεως ὑποχρεούμενοι· ν' ἀφιερωθῶσιν εἰς τὸ σκηνικὸν πᾶσιδιον· ἐπὶ μικρῷ δὲ μισθῷ, πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν αὐτοῦ, ὅσοι πρὸς ἰδίαν ἑαυτῶν μόρφωσιν θέλουσι· ν' ἀσκῶνται εἰς τὴν ἀπαγγελίαν, ὡς πράττουσι πάντες οἱ ἐλευθερίου ἀγωγῆς τυγχάνοντες ἐν Εὐρώπῃ, καὶ μάλιστα οἱ ἐπιδιδιδόμενοι εἰς ἐπαγγέλματα χρῆσιν ποιούμενα τοῦ λόγου, τὸ βουλευτικόν, τὸ δικηγορικόν, τὰ τοῦ καθηγητοῦ, τὸ τοῦ ἱεροκήρυκος.

Τὸ δὲ μουσικὸν σχολεῖον δύναται κατ' ἀρχὰς νὰ εἴναι ἀπλῶς τῆς ᾠδικῆς, καὶ μετὰ ταῦτα, ὅταν ἐπαρκῶσιν οἱ πόροι, καὶ τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς. Καὶ εἰς αὐτὸ δ' ἐπίσης δύναται ἀμίσθως νὰ διδάσκωνται οἱ προτιθέμενοι· ν' ἀναβῶσιν εἰς τὴν σκηνὴν, ἢ νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὴν ὀρχήστραν τοῦ θεάτρου, ἐπὶ μετρίῳ δὲ μισθῷ οἱ τὴν μουσικὴν δι' ἑαυτοὺς σπουδάζοντες. Ἐκ τῶν μαθητῶν τῆς ᾠδικῆς τῆς πρώτης κατηγορίας δύνανται νὰ σχηματίζωνται χοροὶ, οἵτινες κατ' ἀρχὰς θέλουσιν εὐρίσκει πόρον ζωῆς μισθούμενοι ὑπὸ τῶν ἐργολάβων τῶν ξένων παραστάσεων, οἵτινες θέλουσι βεβαίως προτιμᾶ τοὺς ἐγχωρίους τούτους χοροὺς τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς δι' ἀδράς δαπάνης κομιζόμενων. Βαδμηδὸν δὲ, μορφουμένου ἑλληνικοῦ μελοδράματος, θέλουσιν ἀποτελεῖ τὸν μόνιμον αὐτοῦ χορὸν. Οἱ δὲ διακρινόμενοι διὰ τὴν φωνὴν καὶ τὰ μουσικὰ αὐτῶν προτερήματα, δύνανται ἐπίσης ν' ἀναλαμβάνωσιν ἀνώτερα πρόσωπα κατ' ἀρχὰς ἐν ξένοις θιάσοις, καὶ ἔπειτα καὶ ἐν τῷ ἑλληνικῷ μελοδράματι, ὅπερ οὕτω μόνον καὶ δι' αὐτῶν θέλει πρακτικῶς μορφωθῆ. Τότε δὲ μόνον δύνανται καὶ μελοδραμάτων συνθέσαι Ἕλληνες· ν' ἀναδειχθῶσιν, οἵτινες νὰ τιμήσωσι τὴν Ἑλλάδα· διότι, ὡς τὸ δράμα, οὕτω καὶ τὸ μελοδράμα δὲν θὰ ὑπάρξῃ εἰμὴ ὅταν καὶ ὅπου ὑπάρχῃ σκηνὴ δι' αὐτό.

Ἡ σύστασις ἑλληνικῆς δραματικῆς καὶ μουσικῆς βιβλιοθήκης, καλῶς διεξαγομένη, ἐπιδέχεται ν' ἀποθῆ ἔργον σπουδαϊότατον, ἀξιόλογον μνημεῖον ἑθνικῆς δόξης, ἐφελκύν ποτὲ τὴν προσοχὴν καὶ αὐτῶν τῶν τῆς Εὐρώπης

πεπαιδευμένων. Ἐν τῷ καταλόγῳ δ' αὐτῆς πρέπει ἐπιμελῶς καὶ μετ' ὀρθῆς κριτικῆς νὰ σημειῶνται τὰ δράματα ὅσα εἰσὶ πρὸς παράστασιν πρόσφορα, ὅσα διορθωτέα ἢ μετασκευάτέα· καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, τῶν τε πρωτοτύπων καὶ τῶν μεταπεφοικμένων, θέλει ἀποδείξει ὅτι, ὡς ἔλεγον ἀρχόμενος, ἔχομεν ἤδη ἐκτενῶς πλούσιον δραματολόγιον, μέλλον τυχίστα ν' αὐξηθῆ, ὅταν ἔχωμεν σκηνὴν, καὶ ἀμοιβὴν διὰ τοὺς ποιητάς.

Ἔστι δὲ ἡ ἀμοιβὴ αὐτὴ καὶ δικαίη, καὶ σύμφωνος πρὸς τὰ πανταχοῦ γινόμενα, καὶ συνάδουσα πρὸς τὸν ὑψηλὸν σκοπὸν τῆς ἰδρύσεως τοῦ θεάτρου, τὴν ἐμφύχωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς δραματουργίας. Πρέπει δὲ βεβαίως νὰ εἶναι αὕτη ἀνωτέρα διὰ τὰ ἑμιστρα ἢ διὰ τὰ πεζὰ δράματα, ἀναλόγως τῆς φιλολογικῆς σπουδαιότητος καὶ τῆς ἐκτέσεως αὐτῶν. Μεταφράσεις δὲ πρέπει ν' ἀμείβωνται μετριώτερον τῶν πρωτοτύπων ἔργων· ὁμοίως καὶ μετασκευαί, ὅταν ἀπαρχαίωσις τῆς γλώσσης ἢ ἄλλαι αἰτίαι ἀπαιτῶσιν αὐτήν. Ἐννοεῖται δ' ὅτι οὐδέποτε τοιαύτη μετασκευὴ πρέπει νὰ γίνηται εἰμὴ διὰ τοῦ δραματοῦ αὐτοῦ, ἢ κατ' ἄδειαν αὐτοῦ εἰάν ζῆ, ἢ, ἐν ἐναντίῳ περιπτώσει, ἀδείᾳ καὶ ἐντολῇ τῆς Διευθύνσεως. Δὲν ὑφίσταται δὲ ὁ κίνδυνος μὴ ἄτελῆ καὶ μέτρια ἔργα ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀμείβωνται, διότι τὰ τοιαῦτα δὲν ὑπομένουσιν ἐπὶ πολὺ τῆς σκηνῆς τὴν δοκιμασίαν.

Ἄν δὲ καὶ μετὰ πάντα ταῦτα ἐναπομένῃ ἔτι περίσσειμὰ τι ἐτήσιον, δύναται νὰ ἐναπατίθῃται εἰς τράπεζαν ὡς κεφάλαιον ἀναφοίρετον, καὶ ὁ τόκος αὐτοῦ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἔτι περαιτέρω ἀνάπτυξιν τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ, εἰς τὴν σκηνικὴν μεγαλοπρέπειαν, εἰς τὴν αὐξήσιν, ἂν κρίνηται ἀνοικηκία, τινῶν μισθῶν καὶ τινῶν ἀμοιβῶν, καὶ ἐν γένει εἰς πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ συντείνῃ εἰς προαγωγὴν τῆς δραματικῆς φιλολογίας καὶ τέχνης.

Ἡ διεύθυνσις ὁμῶς τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ἰδρύματος δὲν εἶναι ἔργον τοῦ τυχόντος, καὶ ἀπαιτεῖ καὶ γνώσιν τῶν πραγμάτων καὶ κρίσιν ἐμβριθῆ ἀνδρὸς ἱκανοῦ, ἀφιερῶντος εἰς τὴν ἐπιμέλειαν ταύτην πάντα τὸν καιρὸν αὐτοῦ· δι' ὃ καὶ ἀναγκαῖον εἶναι ἀναλόγως νὰ μισθοδοτηθῇ.

Ἀπαιτεῖται ὁμῶς καὶ συμβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ περὶ αὐτῶν, ἥτις διὰ τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς αὐτῆς, ἐγγυήσεις ἀνεξαρτησίας καὶ γνώσεων παρέχουσαι νὰ ἐκλέγῃ, εὐθύνῃ, βοηθῇ καὶ περιορίζῃ αὐτόν. Τὰ μέλη δ' αὐτῆς, καθ' ὃ συμβουλευτικὰ μόνον καὶ οὐχὶ ὑλικά καθήκοντα ἐξασκοῦντα, δύνανται νὰ λαμβάνωσιν ἑλαφρῶν τινα μηνιαίαν ἀμοιβὴν.

Ὁ δὲ ταμία, καθ' ὃ ἔχων τὴν χρηματικὴν διαχείρισιν, πρέπει νὰ ἐκλέγῃται κατὰ τὰς ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν δημοσίων ταμιῶν ἀπαιτουμένας ἐγγυήσεις· παρὰ δὲ τῆς Κυβερνήσεως πρέπει νὰ ζητηθῇ ἡ ἀδεία τοῦ νὰ ὑποβληθῇ καὶ τοῦ θεάτρου τὸ λογιστικὸν εἰς τὴν ἐξέλεγχσιν τοῦ ἐλεγκτικοῦ συνεδρίου.

Ἐπὶ ταῖς ἄλλαις λοιπῶν τούτοις, ἂν δηλαδὴ

α) οἰκοδομηθῇ τὸ νέον θέατρον διὰ δανείου χρεωλυτικοῦ,

β) λάβη δωρεάν τὸ γήπεδον ἐφ' οὗ ἀνεγείρεται,

γ) προσδιορισθῆ διὰ μόνας τὰς ἐθνικὰς παραστάσεις, μὴ ἀναμειγνύμενον εἰς τὰς δοσοληψίας τῶν ξένων παραστάσεων,

δυνάμεθα ν' ἀπακτήσωμεν θέατρον ἐθνικόν, ἱκανόν καὶ ὕψελος καὶ δόξαν νὰ περιλάβῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἂν μὲν ἦν τις τῶν πλουσίων ἀπογενῶν, ὅστις ὑπὸ διακροῦς ἔρωτος πρὸς τὴν πατρίδα οὐλοῦμενος ν' ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν οἰκοδομήν καὶ ἔδρυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου, οὐχὶ πρὸς ἰδίαν κέρπωσιν, ἀλλὰ μικρὸν τόκον καὶ χρεώλυτρον μόνον ἐπιφυλαττόμενος, ἢ καὶ τούτων μέρος ἢ τὸ ὅλον θυσιάζων, ὁ τοιοῦτος θὰ ὑπερηκόντιζε κατὰ τὴν φήμην τὸν Ἡρώδην τὸν Ἀττικόν, διότι ἐκεῖνος μόνον οἰκοδομητικὸν θεάτρον ἤγειρεν ἐν Ἀθήναις, ἐν ᾧ εἰς τοῦτον θέλει δοῦναι ἡ Ἑλλὰς τὴν ἐν αὐτῇ ἀναγέννησιν τῆς δραματικῆς, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς εὐκλείαν. Ἀλλὰ καὶ τούτου μὴ ὄντος, τὴν συνομολόγησιν δανείου, φέροντος χαρακτηῖρα δημοσίας καὶ οὐχὶ ἰδιωτικῆς ὠφελείας, εὖρον ἄλλοτε, καὶ ἐλπίζω καὶ τώρα ἀκόμη οὐχὶ δυσκατόρθωτον. Διὰ τοῦτο προσαρτῶν ἐνταῦθα σχέδιον τῶν κεφαλαιωδεπέφων μερῶν τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ θεάτρου, ὡς τὸν ἐνωῶ, μετὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ αὐτοῦ, εὐτυχῆς ἤθελον λογισθῆ ἂν ἔβλεπον τὰς περὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ ἀντικειμένου καὶ περὶ τῶν τρόπων τῆς ἐπιτυχίας αὐτοῦ πεποιθήσεις μου μεταδιδρμέναι εἰς τοὺς μετὰ πατριωτικοῦ ζήλου ν' ἀναλάβωσιν αὐτῶν τὴν πραγματοποίησιν, καὶ ν' ἀγωνισθῶσι ὑπὲρ αὐτῆς.

Ὡς ἐπίμετρον τέλος τῶν ἀνωτέρω προστίθημι, ὅτι, εὐπορήσαντες τοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου, ἐν τῶν ἔργων αὐτοῦ πίμπει νὰ εἶναι νὰ διασκευάσῃ καταλλήλως τὸ θέατρον τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, καὶ εἰς αὐτὸ, ἅπαξ κατὰ μῆνα νὰ διδάσκηται εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἀπὸ ἐν τῶν δραμάτων τῶν ἀρχαίων ἡμῶν φραστήρων τῆς τραγωδίας καὶ κωμῶδίας εἴτε εἰς καταλλήλους μεταφράσεις, εἴτε ἐνίστε καὶ εἰς τὸ πρωτότυπον. Πρὸς Ἕλληνας ἀπατεινόμενος, ἤθελον τοὺς ὑερίσει ἂν εἶχον τὴν ἀξίωσιν νὰ τοῖς ἐξηγήσω τὰ ἐκ τούτου προκύφοντα μεγάλα ἠθικὰ, οὐχ ἥττον δὲ καὶ ὕλικὰ ὠφελήματα.

Ἐν Βερολίῳ, 1876.

A. P. ΡΑΓΚΑΒΗΣ.

ΣΧΕΔΙΟΝ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

A. Τὸ ἐν Ἀθήναις ἐθνικὸν θέατρον θέλει οἰκοδομηθῆ διὰ δανείου χρεώλυτικοῦ.

B. Τὸ δι' αὐτὸ γήπεδον εἰς κεντρικὴν θέσιν τῆς πόλεως κείμενον, θέλει δωρηθῆ ὑπὸ τοῦ δήμου ἢ τοῦ δημοσίου εἰς τὸ θέατρον.

Γ. Τὸ δάνειον ἔσται ἐνὸς ἑκατομμυρίου δραχμῶν. Δι' αὐτοῦ δὲ, εἰ δυνατόν, θέλει ἀγορασθῆ διὰ συμβιβασμοῦ παρὰ τῶν μετόχων τὸ μέχρι τούδε